

WYMIANA LITERACKA MIĘDZY CHINAMI A POLSKĄ: PRZEGLĄD I PERSPEKTYWY

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach literatura jest istotnym medium wymiany kulturalnej między Polską a Chinami, co podkreśla wyjątkową rolę tekstów kultury w promowaniu i wzmacnianiu relacji polsko-chińskich. W dobie globalizacji literatura stała się ważnym nośnikiem, który zachowuje różnorodność kulturową, chroni dziedzictwo kultury, promuje tradycje narodowe i ukazuje ducha narodowego. Wymiana literacka jest związana z komunikacją na poziomie narodowym i ponadnarodowym, wpisuje się w proces uczenia się od siebie nawzajem i upowszechniania kultury narodowej między różnymi krajami na świecie. Niniejszy artykuł jest pierwszym systematycznym przeglądem i kompleksowym podsumowaniem wymiany chińsko-polskiej, którą opisano obiektywnie za pomocą wieloaspektowych badań nad recepcją literatury.

2. Podłoże metodologiczne

Qian Linsen 钱林森, redaktor naczelny serii Historii Wymiany Literackiej między Chinami a Zagranicą, powiedział: „Badanie relacji literackich między Chinami a zagranicą ma charakter empiryczny. Z perspektywy tradycyjnej klasyfikacji wewnętrznej i paradygmatu badawczego literatury porównawczej należy do «badań wpływu». Dlatego ważne jest, aby uporządkować «fakty» i «materialy»¹. Przedstawiciel francuskiej szkoły studiów nad wpływami Paul van Tieghem zalecał stosowanie w literaturze porównawczej metody „dokładnych badań tekstowych”, czyli skupianie się na poszczególnych utworach². Badania wymiany literackiej między Chinami a Polską

DOI: 10.4467/23538724GS.23.031.19022

ORCID: 0000-0002-5777-6622

¹ Qian Linsen, Zhou Ning, 周宁 [Wstęp] [w:] Ding Chao 丁超, Song Binghui 宋炳辉, 中外文学交流史: 中国-中东欧卷 [Historia wymiany literackiej między Chinami a zagranicą, tom Chiny – Europa Środkowowschodnia], 山东教育出版社 [Wydawnictwo Edukacji w Shandong], Jinan 2015, s. 4.

² P. van Tieghem, *La littérature comparée*, trans. Dai Wangshu 戴望舒, 吉林出版集团股份有限公司 [Jilin Publishing Group Co.], Jilin 2010, s. 40–43.

powinny dotyczyć zbierania i zestawienia materiałów historycznych związanych z rozwojem działalności translatorskiej w obu krajach.

Nie ulega wątpliwości, że od początku rozwoju kultury starożytnej literatura, historia i filozofia były zawsze z sobą powiązane i zintegrowane, dlatego nie ma ścisłego rozróżnienia między nimi. „Czteroksiąg” i „Pięcioksiąg konfucjański” oraz starożytne teksty filozoficzne są częścią chińskiej literatury. Wczesne badania polskich sinologów nad chińską polityką, gospodarką, społeczeństwem, geografą i historią (od starożytności do końca drugiej wojny światowej) są dla Polaków źródłem wiedzy o chińskiej literaturze i kulturze, dlatego te dokumenty powinny być włączone w zakres badań. Oczywiście, niezależnie od tego, jak zmienia się perspektywa i zakres badań, refleksja nad wymianą literatury chińskiej i polskiej powinna powrócić do *stricte* literackiego sensu. Dlatego od momentu, gdy w Polsce po drugiej wojnie światowej, a w Chinach od Ruchu Nowej Kultury w 1919 r. na dużą skalę zostały przetłumaczone utwory literackie odpowiednio chińskie na polski i polskie na chiński, badania koncentrowały się na tych dziełach.

Celem badania kontaktów literackich między Polską a Chinami jest nie tylko lepsze zrozumienie literatury, kultury oraz sytuacji gospodarczej i społeczno-politycznej Chin i Polski, lecz także znalezienie cech właściwych dla wymiany kulturowej i literackiej obu państw oraz wyodrębnienie podstawowych zasad nimi rządzących. W tym procesie niezwykle przydatne są narzędzia dyplomacji publicznej, opis i perspektywa współpracy bilateralnej, prognozy i wzajemne zrozumienie potrzeb odbiorczych, których podbudową jest teoria estetyki recepcji. Istotnym celem jest ponadto przeprowadzenie dwukierunkowego uporządkowania i nowoczesnej analizy procesu poznawania i odbioru kultury oraz literatury drugiego państwa z perspektywy międzykulturowej i interdyscyplinarnej.

Wymiana literacka obejmuje wiele aspektów, wśród których najważniejsze to przekładoznawstwo, imagologia i komunikacja. Przedmiotem moich analiz są przekłady. Badania nad przekładem dzieli się na dwa rodzaje. Po pierwsze, wertykalne, obejmujące rozwój translatoryki, cechy właściwe danej epoki oraz związek między tłumaczeniem a historią. Po drugie, horyzontalne, podsumowujące i panoramiczne, dotyczące problemu wzajemnego tłumaczenia przez udzielenie odpowiedzi na pytania typu: „które dzieła są tłumaczone?”, „kto je tłumaczył?”, „jakie są oczekiwania odbiorców?”. Z punktu widzenia imagologii badany jest wizerunek obcego kraju prezentowany w trakcie rozpowszechniania, interpretacji i przyjmowania obcej kultury w kraju ojczystym. Na poziomie komunikacji analizuje się mechanizmy promocji literatury chińskiej i polskiej (wydawnictwa, gazety i czasopisma, instytucje, wydarzenia literackie itp.), porównuje się podobieństwa i różnice w strategiach promocji literatury obu krajów, a w końcu przedstawia się sugestie dotyczące promocji zagranicznej literatury i kultury.

3. Przegląd wymiany literackiej między Chinami a Polską

Pomimo znaczącej odległości geograficznej dzielącej oba państwa przyjaźń polsko-chińska ma wyjątkowo długą tradycję. Wymiana literacka między Chinami i Polską rozwijała się przez setki lat w ramach wymiany kulturalnej obu krajów i przyniosła wymierne korzyści obu narodom. Jej początek nastąpił w historycznym momencie wzmożonych kontaktów między Wschodem a Zachodem. Wiedza o sobie, jaką miały Chiny i Polska jeszcze przed XX wiekiem, bez wątpienia była punktem wyjścia do nawiązania współczesnych relacji bilateralnych w zakresie literatury i kultury. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu pominę opis kontaktów i wzajemnego poznawania się obu kultur na najwcześniejszym etapie dziejów.

Zaznaczę tylko, że pierwszy polski podróżnik Benedykt Polak żyjący w XIII wieku i znany w Chinach polski misjonarz Michał Boym działający w XVII wieku odegrali istotną rolę w najwcześniejszej komunikacji chińsko-polskiej, a tłumaczenia *Le roman de l'homme jaune* (Legenda żółtej koszuli) opartej na chińskiej *Legendzie o Huo Xiaoyu* 霍小玉传 oraz *Legend of China* (Legendy chińskie), będących przekładem *Mnichów czarnoksiężników* 聊斋志异 torowały Polakom drogę do poznania literatury chińskiej³. Chińczycy natomiast po raz pierwszy poznali Polskę i jej historię za pośrednictwem takich dzieł, jak *Mapa wszystkich krajów na ziemi* 與万国全图 autorstwa włoskiego jezuitę Matteo Ricciego, *Kroniki Apostolskie* 职外方纪 Włocha Juliusza Aureolia, *Kronika czterech kontynentów* 四洲志 Lin Zexu 林则徐, wybitnego polityka, myśliciela i poety schyłku dynastii Qing, *Atlas i kronika zamorskich krajów* 海国图志 Wei Yuana 魏源, znanego filozofa, polityka i pisarza oświecenia w dynastii Qing oraz *Zarys świata* 瀛寰志略 Xu Jishego 徐继畲, okrzykniętego „Wschodnim Galileuszem”.

3.1. Początki wymiany literackiej (1900–1945)

Na początku XX wieku chińscy intelektualiści pod przewodnictwem Lu Xuna 鲁迅 (właśc. Zhou Zuoren) wkroczyli na ścieżkę świadomego tłumaczenia i upowszechniania literatury chińskiej. Przyjęli strategię „promowania literatury obcej w celu edukowania Chińczyków”, do czego wykorzystali takie czasopisma, jak „Nowa Młodzież”⁴ i „Miesięcznik Powieści”⁵. Z wielkim entuzjazmem przybliżyli

³ Tytuły wyżej przywołanych przekładów to: *Romans żółtego człowieka. Osnuty na tle chińskich obyczajów* (Drukarnia Noskowskiego, Warszawa 1891) i *Novelle z życia Chińczyków* (T. H. Nasierowski, Warszawa 1892), tłumacz nieznan.

⁴ Postępowe czasopismo społeczno-polityczno-literackie „Nowa Młodzież” było organem Ruchu Nowej Kultury. Jednym z najważniejszych celów tego periodyku stało się tłumaczenie i rozpowszechnianie literatury obcej.

⁵ Magazyn literacki „Miesięcznik Powieści” założono w celu edukowania czytelników. Starano się publikować w nim przekłady zagranicznych dzieł literackich, jego twórcy angażowali się w badania i przenoszenie na grunt chiński tendencji i teorii obecnych w literaturze zagranicznej.

Chińczykom znakomite dzieła polskich pisarzy historycznych i wieszczów narodowych, takich jak Adam Mickiewicz i Henryk Sienkiewicz, wprowadzając do przetłumaczonej przez nich polskiej literatury nowy styl chińskiego przekładu zwany „modelem Lu Xuna”.

W 1906 r. Wu Tao 吴涛 przetłumaczył z języka japońskiego na klasyczny język chiński nowelę Henryka Sienkiewicza *Latarnik*⁶, co uznaje się za początek chińskiego przekładu literatury polskiej. W 1907 r. Lu Xun opublikował esej *O sile poezji demonicznej* 摩罗诗力说, przedstawiając europejskich poetów romantycznych, w tym Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego. Twierdził, że byli to „poeci demoniczni”, „poeci zemsty”, „poeci patriotyczni” i „poeci pod obcym jarzmem”. „Wszyscy byli wytrwali, uczciwi i nie schlebiali innym w celu dostosowania się do starych obyczajów”⁷. Jest to najwcześniejsze i najpełniejsze wprowadzenie do polskiej literatury romantycznej w historii literatury chińskiej. W tym sensie można uznać Lu Xuna za pioniera w promowaniu literatury polskiej w Chinach.

W 1909 r. Lu Xun i jego brat Zhou Zuoren wspólnie stworzyli *Zbiór powieści zagranicznych* 域外小说集, który został wydany w Japonii. Obejmował przetłumaczone nowele Henryka Sienkiewicza, takie jak *Janko Muzykant*, *Jamiół*, *Sachem* i *Latarnik*. W 1922 r. bracia Zhou wydali *Zbiór przekładów opowiadań nowoczesnych* 现代小说译丛, w którym znalazło się osiem dzieł polskich pisarzy, m.in. Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa, Wiktora Gomułckiego, Marii Konopnickiej i Adama Szymańskiego. Były one podsumowaniem całej działalności braci Zhou w zakresie przekładu literatury polskiej.

Bracia Zhou nazywali kraje Europy Wschodniej, takie jak Polska, „słabymi narodami”⁸ i umiłowali sobie szczególnie polską literaturę. To zainteresowanie literaturą słabych narodów miało swoje korzenie w prezentowanych w niej nastrojach narodowych, takich jak opór, rewolucja, patriotyzm, dążenie do wolności. Analizując działalność tłumaczeniową braci Zhou, można zauważyć, że oczekiwania Lu Xuna wynikały nie tylko z osobistej fascynacji literaturą Europy Wschodniej, ale też wiązały się z historią Chin. Niemal wszystkie przetłumaczone dzieła literatury polskiej były wypełnione patriotyzmem, co pokrywało się z założeniami estetyki i duchem Ruchu Nowej Kultury.

---

⁶ Przekład ten został wykonany pośrednio z języka japońskiego na chiński język klasyczny i umieszczony w czasopiśmie „Powieści Ilustrowane”, nr 68 i 69.

⁷ Lu Xun, 坟 [Cmentarz], 人民文学出版社 [Wydawnictwo Literatury Ludowej], Pekin 1980, s. 85–86.

⁸ W rozumieniu braci Zhou „słabe narody” oznaczają kraje Europy Wschodniej i skandynawskie w XIX i na początku XX wieku. Inaczej mówili o tych krajach „narody pod naciskiem”. Bracia Zhou mieli na myśli kraje, takie jak Polska, Węgry itp., które stały się ofiarami najazdów silnych wrogów i doświadczyły różnych tragedii

Wkład Lu Xuna w chiński przekład literatury polskiej polegał na stworzeniu grupy postępowych pisarzy, którzy chętnie podjęli trud tłumaczenia literatury polskiej. Chodziło o zainicjowanie działań zespołu tłumaczy przekładających, promujących i studiujących literaturę polską. W okresie, gdy redaktorem naczelnym „Miesięcznika Powieści” był Mao Dun 茅盾, aktywnie promował on tłumaczenie i popularyzację dzieł literackich Europy Wschodniej, w tym literatury polskiej. Tłumacze, tacy jak Wang Luyan 王鲁彦, Ye Lingfeng 叶灵凤 i Shi Zhecun 施蛰存, przelożyli utwory Henryka Sienkiewicza, Wacława Sieroszewskiego i Bolesława Prusa, które później opublikowano w tym czasopiśmie.

Polscy pisarze, których dzieła były tłumaczone i promowane przez Lu Xuna i innych, należeli do trzech głównych nurtów: romantyzmu (Mickiewicz, Słowacki, Krasiński), pozytywizmu (Sienkiewicz, Konopnicka, Gomułcki, Szymanowski, Asnyk) i Młodej Polski (Reymont, Żeromski, Szymański). Ich utwory, które w tamtym okresie trafiły do świadomości chińskich czytelników, wspólnie ukształtowały obraz narodu polskiego. W oczach Chińczyków Polska wtedy była narodem „upokorzonym i skrzywdzonym”.

W porównaniu z tłumaczeniem i promowaniem polskiej literatury w Chinach przekłady literatury chińskiej w Polsce pojawiły się stosunkowo późno. Zwracano uwagę przede wszystkim na badanie polityki, historii i społeczeństwa. Według zebranych danych wyraźnie spadła w tym okresie liczba sprawozdań misjonarzy, posłów i podróżników udających się na Wschód i do Chin, natomiast pojawiało się coraz więcej prac naukowych ukierunkowanych na badanie sytuacji gospodarczej i polityczno-społecznej Chin. Przyczyną tego były ciągłe wojny XX wieku.

Od 1900 do 1945 r. w Polsce ukazało się łącznie około dziewięćdziesięciu książek o Chinach. Przeglądając te publikacje, można stwierdzić, że badania dotyczące historii, geografii, polityki, społeczeństwa i innych aspektów Chin wyróżniały się wysokim poziomem merytorycznym. Co się natomiast tyczy historii, istniały już wówczas monografie o historii świata zawierające wprowadzenie do historii Chin i podsumowujące ją. Badania nad społeczeństwem chińskim dzieliły się głównie na trzy obszary: 1) gospodarka, kultura i życie społeczne; 2) wojny wewnętrzne i zagraniczne; 3) wyjaśnienie tradycyjnej chińskiej kultury i mentalności/cech narodowych Chińczyków.

W 1901 r. Alfred Szczepański przetłumaczył popularne wersy opery *Zaju* z dynastii Yuan, którą stworzył jeden z siedmiu wielkich mistrzów Pingyang, Li Xingdao 李行道. Wydał je we Lwowie, pt. *Kredowe koło*, co było początkiem historii polskiego przekładu chińskiej literatury w XX wieku. W 1939 r. najważniejszy z polskich sinologów XX wieku Jan Wypler przetłumaczył na nowo *Kredowe koło*⁹ bezpośrednio z chińskiego. Później Władysław Dobrowolski zredagował tę wersję i wystawił na

---

⁹ Informacja wydawnicza nieznaną.

scenie wrocławskiego teatru młodzieżowego w 1950 r., a spektakl został ciepło przyjęty przez widownię.

W tłumaczeniu poezji największe osiągnięcia mają Leopold Staff i Jan Wypler. W 1922 r. Staff przetłumaczył z francuskiego *Fletnię chińską* (Wydawnictwo J. Mortkowicz, 1922), zawierającą m.in. *Księgę pieśni* 诗经, *Księgę obrzędów* 礼记, *Księgę drogi i cnoty* 道德经, *Księgę przemian* 易经. W osobnym rozdziale przedstawił chińską poezję z dynastii Tang, Song, Yuan, Ming i Qing. W tym czasie Jan Wypler ukończył blisko dziesięć przekładów poezji Li Baia 李白 i Wanga Anshi 王安石.

Jan Wypler jako jedyny koncentrował uwagę na chińskiej filozofii i dziełach klasycznych. W 1938 r. napisał *Wielką wiedzę*¹⁰ 大学, w której omówił konfucjańskie wartości. Drugie osiągnięcie to popisowe dzieło przedstawiające filozofię taoizmu, *Czuang-dze, Myśli wybrane* (tygodnik „Kuźnia” 1937).

W pierwszej połowie XX wieku zaczęły powstawać pionierskie instytucje sinologiczne, co było ważną zmianą w kontekście badań nad Chinami i językiem chińskim. Wyobrażenie Polaków na temat Chin stawało się dość złożone. Przede wszystkim Chiny odbierano jako kraj z długą historią, rozległy terytorialnie, z pięknymi krajobrazami, bogatym dorobkiem kulturowym, wieloma utalentowanymi ludźmi, jednakże naznaczony przez chaos polityczny, zacofanie i biedę.

3.2. Dojrzała współpraca chińsko-polska w zakresie wymiany literackiej (druga połowa XX wieku)

W połowie XX wieku losy Chin i Polski połączyła ideologia internacjonalizmu całego bloku państw socjalistycznych po drugiej wojnie światowej. W tamtym okresie, pod naciskiem obu rządów, kwitła chińsko-polska wymiana kulturalna, przetłumaczono na język polski i opublikowano wiele chińskich utworów. Tłumaczono dzieła przedstawicieli Nowej Kultury i wydawano znane przekłady współczesnych chińskich pisarzy, takich jak Lao She 老舍, Lu Xun, Mao Dun i Guo Moruo 郭沫若. Inną grupą, na którą zwracano wówczas szczególną uwagę, byli pisarze „z obszarów wyzwolonych”, do których należeli Zhao Shuli 赵树理, Ding Ling 丁玲 i Zhou Libo 周立波. W Polsce przekładano wiele ich utworów, które wpisywały się we wspólną myśl ideologiczną Polski i Chin. Na początku lat 50. XX wieku oba kraje znajdowały się na wczesnym etapie budowania socjalizmu, a w dodatku w ich sytuacji z przeszłości i obecnej zauważalne były podobieństwa. Toteż obie strony celowo i nieświadomie wpływały na własne wyobrażenie o narodzie drugiego kraju¹¹.

¹⁰ Informacja wydawnicza nieznana.

¹¹ Chen Lifeng 陈立峰, *中国现当代文学在波兰的译介和传播* [Tłumaczenie i rozpoznanie chińskiej literatury nowoczesnej i współczesnej], *中国比较文学* [Chińska Komparatystyka] 2018, nr 2, s. 122–123.

W tym okresie pojawiło się zainteresowanie tekstami skupiającymi się na życiu prostego człowieka, które przedstawiały blahe problemy codzienności, ale też ważne doświadczenia i refleksje na temat życia. Wpłynęła na to „odwilż” w obszarze kultury po poznańskim Czerwcu ‘56 r. Na przykład Alicja Mroczek i Włodzimierz Wowczuk przetłumaczyli prozę nowoczesnego pisarza Zhu Ziqinga 朱自清 pt. *Lotosowe jezioro w blaskach księżycy i inne opowiadania* (Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 1959). W opisach krajobrazu, którego głównym elementem był lotosowy staw w blasku księżycy, wyrażano w subtelny sposób niezadowolenie z rzeczywistości, pragnienie wolności i konflikt emocjonalny wynikający z chęci uwolnienia się od rzeczywistości, a jednocześnie niemoc w osiągnięciu tego celu. Ten stan wewnętrzny intelektualistów dawnych Chin, którym ciągle towarzyszyło cierpienie, współgrał z literackim zamysłem „odwilży” w Polsce po 1956 r.

Natomiast starożytne powieści, jak *Mnisi czarnoksiężnicy, czyli Niesamowite historie o dziwnych ludziach* 儒林外史 w tłumaczeniu Bożeny Kowalskiej (Wydawnictwo Iskry, Warszawa 1961) czy *Sprawiedliwe wyroki sędziego Pao-Kunga* 包龙图神断公案 w przekładzie Tadeusza Żbikowskiego (Wydawnictwo Iskry, Warszawa 1960), opisywały życie mieszczan, ukazywały obraz społeczeństwa z Dalekiego Wschodu i jego zwyczaje, tworząc tym samym w umysłach polskich czytelników wizję egzotycznego uroku. Wyrażone w utworach niezadowolenie zwykłych ludzi z centralizowanej feudalnej władzy, nienawiść do skorumpowanych urzędników, dążenie do uczciwości i sprawiedliwości oraz pochwała miłości i przyjaźni znalazły swój oddźwięk w społeczeństwie polskim lat 50. i 60. XX wieku.

Od końca lat 70. XX wieku więcej uwagi poświęcono starożytnym dziełom klasycznym, przedstawiających sto szkół myśli chińskiej. *Wędrówka na Zachód* 西游记, słynna chińska powieść z czasów starożytnych, została przetłumaczona przez Tadeusza Żbikowskiego i Wiktora Bukatę¹². Z zakresu badań nad literaturą można wymienić wydaną w 1979 r. przez Jolantę Tubielewicz i Zbigniewa Słupskiego *Ju-lin wai-shih. Próbę analizy literackiej* (Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1979), która była udaną syntezą skrupulatnych badań akademickich nad poszczególnymi dziełami.

We współczesnej literaturze trudny czas w historii Chin ukazują takie utwory, jak przetłumaczony przez Annę i Jerzego Abkowiczów *Zielonodrzew* 绿化树 (Wydawnictwo Silesia, Katowice 1988) Zhang Xianlianga 张贤亮 oraz *Miasteczko Hibiskus* 芙蓉镇 Gu Hua 古华 w przekładzie Bogdana Góralczyka (Wydawnictwo Literackie, Kraków 1989). Autorzy tych tekstów zastanawiają się nad życiem, konfrontują się z bolesną historią i okresem rewolucji kulturalnej, wprowadzając nawiązanie do

---

¹² Tadeusz Żbikowski i inni polscy tłumacze dokonali w sumie trzech przekładów: *Małpi bunt* (Czytelnik, Warszawa 1976), *Wędrówka na zachód* (Czytelnik, Warszawa 1984), *Opowieść o Małpie prawdziwej i Małpie nieprawdziwej osnuta na motywach powieści Wu Cz’eng-ena Wędrówka na Zachód* (Wydawnictwo Alfa, Warszawa 1987).

„palenia książek” w Polsce, w wyniku którego podjęto refleksję nad ciemną stroną społeczeństwa, przestarzałą ideologią i propagandą.

W drugiej połowie XX wieku obraz Chin w oczach Polaków to przede wszystkim bohaterska walka narodu z wrogami i uciskiem. Potem entuzjastyczne i proaktywne propagowanie socjalizmu, tragiczna sytuacja cierpiących ludzi z najniższych klas społecznych oraz udręka, refleksja i przebudzenie intelektualistów.

W tym samym czasie w Chinach można zaobserwować istotne tendencje w tłumaczeniu literatury polskiej, kontynuowano „model Lu Xuna”. Po pierwsze, dużym zainteresowaniem cieszył się wciąż Mickiewicz. W 1955 r., w 100. rocznicę jego śmierci, chińskie środowisko literackie i artystyczne zorganizowało wiele wydarzeń upamiętniających polskiego wieszca. Guo Moruo, ówczesny prezes Chińskiej Akademii Nauk i przewodniczący Chińskiej Federacji Kół Literackich i Artystycznych, oraz Mao Dun, przewodniczący Stowarzyszenia Pisarzy Chińskich, wygłosili przemówienia, w których wychwalali wkład Mickiewicza w walkę o niepodległość Polski i rozwój europejskiej literatury romantycznej. Wiele artykułów upamiętniających polskiego wieszca opublikowały „Dziennik Ludowy” 人民日报, „Dziennik Guangming” 光明日报, „Dziennik Literacki i Artystyczny” 文艺报, „Miesięcznik Powieści” oraz inne ważne gazety i czasopisma.

Przyznanie Międzynarodowej Nagrody Stalina za „Wzmocnienie pokoju międzynarodowego” dramaturgowi Leonowi Kruczkowskiemu w 1953 r. uczyniło jego twórczość przedmiotem uwagi chińskich literaturoznawców. W krótkim czasie przetłumaczono i wydano jego utwory, jak *Juliusz i Ethel*¹³, *Niemcy* (tłum. Li Jiashan 李家善, Wydawnictwo Czytelnik 作家出版社, Pekin 1955). Nadal szczególnym zainteresowaniem cieszyły się utwory realistyczne, poruszające na przykład problem walki z faszyzmem. Literaturę polską wciąż postrzegano jako wytwór narodu doświadczonego i naznaczonego cierpieniem. „Decyzja o tłumaczeniu zagranicznej literatury należała zwykle do wydawnictwa. To właśnie ono wybierało tylko te teksty, które przedstawiały typową polską kulturę, jak i odpowiadały wymogom ideologicznym, a także spełniały standardy artystyczne ówczesnej literatury polskiej”¹⁴.

W latach 50. XX wieku rządy Chin i Polski zdecydowały się wysłać studentów na studia. Yi Lijun 易丽君, Lin Hongliang 林洪亮, Zhang Zhenhui 张振辉 i inni kształcili się na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, a po powrocie do Chin w latach 60. XX wieku zaczęli tłumaczyć. Od tamtego czasu stopniowo przechodzono na tłumaczenie bezpośrednie. W czasie rewolucji kulturalnej Yi Lijun,

---

¹³ Wydano w sumie trzy przekłady *Juliusz i Ethel*: pierwsza wersja tłumaczona przez Wang Jiashana 王家山 i Geng Guanga 耿光, „Teatr” 戏剧 1954, nr 1; druga wersja tłumaczona przez Li Jianwu 李健吾, Wydawnictwo Nowej Literatury i Sztuki 新文艺出版社, Szanghaj 1954; trzecia wersja tłumaczona przez Feng Junyue 冯俊岳, Wydawnictwo Czytelnik 作家出版社, Pekin 1955.

¹⁴ Yi Lijun, *Recepcja literatury polskiej w Chinach* [w:] *Literatura polska w świecie*, t. 3, *Obecności*, red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome, Katowice 2010, s. 159.

przewycięzając różne trudności, przetłumaczyła bezpośrednio z języka polskiego na chiński *Dziady*, które zostały wydane w Pekinie przez prestiżowe Wydawnictwo Literatury Ludowej w 1976 r. Był to pierwszy przekład zagranicznej literatury opublikowany w Chinach po dziesięciu latach chaosu. Przekład *Dziadów* jest symbolem rozpoczęcia w Chinach nowej ery tłumaczeń literatury polskiej.

Wówczas największą uwagę zwracano na dzieła reprezentatywne najważniejszych polskich pisarzy. Utrwały one obraz Polski i literatury polskiej, który z perspektywy chińskich czytelników rysował się w następujący sposób: pragnienie niepodległości i wolności narodowej, wezwanie do przebudzenia i wyzwolenia kobiet, odzwierciedlanie ludzkich cierpień i ukazywanie walki klas.

3.3. Rozkwit wzajemnego tłumaczenia i promocja tekstów kultury

(od lat 80. XX wieku do pierwszej dekady XXI wieku)

W latach 80. XX wieku, gdy Chiny prowadziły politykę reform i powolnego otwierania się na świat, stopniowo rosło zainteresowanie literaturą obcą. Polska, wchodząca na drogę transformacji gospodarczej, zerwała z ideologią socjalizmu i upolitycznieniem w literaturze. Oba kraje wkroczyły na ścieżkę szybkiego rozwoju kulturowego, ożywiając wzajemną wymianę kulturową i tworząc wspólnie „Nową Erę” chińsko-polskiej wymiany literackiej.

W latach 1990–2011 recepcja literatury chińskiej w Polsce zyskała całkiem nowe oblicze. Zainteresowanie Polaków literaturą chińską skupiało się przede wszystkim na literaturze nowoczesnej i współczesnej, w dalszej kolejności na klasycie i literaturze starożytnej. W tym okresie osiągnięto zadziwiające rezultaty w obszarze przekładu literackiego współczesnych powieści chińskich, gdyż oprócz tego, że po raz pierwszy sięgnięto po tak nową literaturę, większość dzieł była tłumaczona na język polski bezpośrednio z chińskiego. Wśród nich dużą popularnością cieszyły się chińskie pisarki. Zjawisko to nie pozostaje bez związku ze zmianami potrzeb polskich czytelników. W latach 90. grupa pisarek emigrantek chińskich zaistniała w oczach polskich czytelników i zapoczątkowała falę przekładu chińskiej literatury kobiecej. Jednocześnie przyznawanie kobietom praw, rozwój feminizmu i literatury kobiecej wkroczyły w nowy etap, przyczyniając się do wzrostu popularności tej literatury w Polsce.

Jednak nie oznaczało to przyćmienia współczesnych chińskich pisarzy. *Kraina wódki* 酒国 (tłum. Katarzyna Kupła, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2006) i *Obfite piersi, pełne biodra* 丰乳肥臀 Mo Yana 莫言 (tłum. Katarzyna Kupła, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2007); *Czerwone maki* 尘埃落定 A Laia 阿来 (tłum. Katarzyna Petecka-Jurek, Zysk i S-ka, Poznań 2005); *Chińska lalka* 上海宝贝 Chun Shu 春树 (tłum. Małgorzata Dobrowolska, Prószyński i S-ka, Warszawa 2007); *Zawieście czerwone latarnie* 大红灯笼高高挂 Su Tong 苏童 (tłum. Danuta Sękalska-Wojtowicz, Janina Szydłowska, Wydawnictwo MG, Warszawa 2008); *Słownik Maqiao* 马桥词典

Han Shaogong 韩少功 (tłum. Małgorzata Religa, Świat Książki, Warszawa 2009) i wiele innych utworów zostało przetłumaczonych i wydanych w Polsce. Chociaż wśród nich nie przetłumaczono tekstów niektórych uznanych w Chinach autorów, jak np. Jia Pingwa 贾平凹, to ich krótkie i średniej długości opowiadania były zawarte w zbiorach literackich, takich jak *Współczesne opowiadania chińskie* (tłum. Joanna Markiewicz, Irena Kałużyńska, Zbigniew Słupski, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1995), *Węzły duszy: chrestomatia współczesnych opowiadań chińskich* (tłum. Lidia Kasarek, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2005).

W Polsce po 1989 r. przekład starożytnych dzieł klasycznych nieustannie ewoluje. Pojawiają się wówczas korekty i nowe wersje przekładów takich tekstów, jak *Księga przemian*¹⁵, *Prawdziwa księga południowego kwiatu* 南华真经 (tłum. Marcin Jacoby, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2009), a także pojawiają się pierwsze tłumaczenia *Zapisków historyka*¹⁶ 史记, *Prawdziwej księgi pustki. Przypowieści taoistyczne* 冲虚真经 (tłum. Marcin Jacoby, Drzewo Babel, Warszawa 2006) i wielu innych. Jeśli chodzi natomiast o badania nad starożytną chińską literaturą klasyczną, to obserwujemy nowe podejście do badań nad wpływem starożytnych idei filozoficznych na współczesne życie polityczne i kulturę społeczną Chin. Starożytna chińska myśl filozoficzna nie jest już tylko głęboką mądrością, która budzi ciekawość i podziw Polaków, ale także drogowskazem dla Chińczyków na drodze sprawowania rządów i kierowania ludzkim losem.

Chińskie przekłady literackie i monografie badawcze publikowane w Polsce w tym okresie przedstawiały polskim czytelnikom zupełnie inny obraz Chin i Chińczyków, ukazujący współczesne społeczeństwo będące pod silnym wpływem starożytnych idei filozoficznych. Ponadto przedstawiano Państwo Środka jako ciągle zmieniający się kraj z burzliwą historią, a Chińczyków jako naród odważny, autorefleksyjny i pełen życia.

Badacze i tłumacze literatury polskiej, tacy jak Yi Lijun, Lin Hongliang i Zhang Zhenhui, wydali nowe wersje przekładów literatury polskiej, przetłumaczyli na nowo lub wprowadzili korekty w wielu opublikowanych przekładach, przy czym najpopularniejszym autorem nadal był Henryk Sienkiewicz. Jego powieść *Quo Vadis* została

---

¹⁵ Po 1989 r. ukazało się w Polsce siedem przekładów *Księgi przemian*: *I Cing – Księga przemian*, tłum. O. Sobański, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1990; *I Cing – Księga Przemian*, tłum. O. Sobański, Wydawnictwo Oscar, Warszawa 1992; *I Cing – Księga Przemian*, tłum. W. Józwiak, M. Barankiewicz, K. Ostas, Wydawnictwo Latawiec, Warszawa 1994; *Księga Przemian I Cing*, tłum. K. Maćko, O. Sobański, Wydawnictwo KOS, Katowice 1999; *I Cing: Księga przemian*, tłum. S. Musielak, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2003; *Księga przemian*, tłum. J. Zawadzki, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2006; *I-cing. Księga przemian*, tłum. A. Onysymow, Aletheia, Warszawa 2011.

¹⁶ *Syn Smoka. Fragmenty Zapisków historyka*, tłum. M.J. Künstler, Wydawnictwo Czytelnik, Warszawa 2000.

opublikowana aż w piętnastu wersjach¹⁷. Innym ważnym dziełem była przetłumaczona przez Yi Lijun epepeja Adama Mickiewicza *Pan Tadeusz* (Wydawnictwo Literatury Ludowej, Pekin 1998). Przekład ten zdobył drugą nagrodę w czwartej edycji Krajowej Nagrody za Doskonałą Literaturę Zagraniczną. Tłumaczono również inne utwory znanych już wcześniej pisarzy, takich jak Henryk Sienkiewicz, Adam Mickiewicz, Władysław Reymont, Eliza Orzeszkowa, Stefan Żeromski, Bolesław Prus. Ponadto po raz pierwszy na chińskim rynku wydawniczym pojawiło się wiele tekstów współczesnych polskich pisarzy, którzy do tej pory nie byli znani Chińczykom. Należeli do nich m.in. polscy nobliści, Czesław Miłosz i Wisława Szymborska. Popularni wówczas byli również Jarosław Iwaszkiewicz i jego *Poziomka*, wybitny powieściopisarz i dramaturg Witold Gombrowicz oraz młoda wtedy pisarka Olga Tokarczuk. Przełożono na język chiński wiersze innych polskich poetów – Zbigniewa Herberta, Tadeusza Różewicza i Adama Zagajewskiego.

Literatura polska przeżywała swój rozkwit w Chinach zarówno pod względem liczby przetłumaczonych utworów, jak i jakości przekładu. Interpretacja literatury polskiej przez czytelników chińskich stawała się coraz dojrzała i wszechstronna, a obraz narodu polskiego, który zyskiwali Chińczycy przez lekturę polskich utworów, był znacznie bogatszy niż do tej pory. Chińczycy widzieli w Polakach naród o szczególnie silnej tożsamości narodowej i patriotycznym sercu, który choć miał za sobą historię pełną cierpień, to wciąż cechował się niezłomnością i determinacją w walce o wolność.

3.4. Wymiana literacka chińsko-polska w nowej erze (od drugiej dekady XX wieku do dziś)

Od XXI wieku, wraz z rozwojem globalizacji, kultura światowa z każdym dniem staje się coraz bardziej zróżnicowana. Inicjatywa Pasa i Szlaku zbudowała szeroką platformę chińsko-polskiej współpracy. W sposobie recepcji literatury są zauważalne zmiany w kierunku postmodernizmu.

W tym okresie przekład chińskiej literatury w Polsce odznaczał się znaczną poprawą pod względem jakości i liczby tłumaczonych tekstów. Wydano prawie dwadzieścia klasycznych dzieł, takich jak *Analekty Konfucjusza* (tłum. Katarzyna Pejda, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019) oraz *Sztuka wojny i 36 forteli* (tłum. Jarek Zawadzki, CreateSpace, Seattle 2012), poezję dynastii Tang i Song oraz powieści. Jednocześnie powstało czterdzieści nowych utworów takich poetów, jak Xu Zhimo 徐志摩, Yu Jian 于坚 i Jidi Maja 吉狄马加, a także pisarzy,

---

¹⁷ Oprócz chińskich polonistów Lin Honglianga, Zhang Zhenhuia, inni tłumacze, tacy jak Dong Qingjie 董庆杰, Su Keqin 苏克勤, Shi Heng 侍桁, Meng Lu 梦路, Yan Zhaoxia 颜朝霞, Chai Cui 柴翠 i Zhou Ling 周玲, tłumaczyli *Quo vadis* pośrednio z innych języków na chiński. Powieść opublikowało kilkanaście wydawnictw, m.in. Wydawnictwo Literatury Ludowej, Wydawnictwo Przekładów w Shanghaju 上海译文出版社 itd.

takich jak Mo Yan 莫言, Yu Hua 余华, Feng Jikai 冯骥才, Liu Cixin 刘慈欣, Wang Xiaobo 王小波, Tie Ning 铁凝, Chi Li 池莉, Liang Xiaosheng 梁晓声, Bi Shumin 毕淑敏, Liu Xinwu 刘心武, Xiao Hong 萧红, Chi Zijian 迟子建 i innych.

W Chinach również poświęcano dużą uwagę literaturze polskiej i zrobiono ogromne postępy w przekładach polskich dzieł. Ukazało się około 110 przekładów polskich utworów, w tym wiersze Czesława Miłosza, Adama Zagajewskiego, Wisławy Szymborskiej, Zbigniewa Herberta, a także powieści Henryka Sienkiewicza, Andrzeja Sapkowskiego, Witold Gombrowicza, Brunona Schulza, Olgi Tokarczuk i innych.

W stosunkach chińsko-polskich zaszły pewne satysfakcjonujące zmiany pod względem treści i metod tłumaczenia literatury obcej. Największym zainteresowaniem cieszyły się utwory noblistów, a to w ogromnym stopniu pobudziło entuzjazm do tłumaczenia i poznawania literatury drugiego państwa. W 2012 r. Mo Yan jako pierwszy chiński pisarz otrzymał Literacką Nagrodę Nobla, co wywołało duże zainteresowanie Polaków. Ukończone wcześniej tłumaczenia *Krainy wódki* i powieści *Obfite piersi, pełne biodra* były wydawane na nowo, a czasami ukazywały się także tłumaczenia kolejnych jego utworów, takich jak *Bum! 四十一炮* (tłum. Agnieszka Walulik, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2013); *Zmiany 变* (tłum. Agnieszka Walulik, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2013); *Klan czerwonego sorga 红高粱家族* (tłum. Katarzyna Kulpa, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2013); *Żaby 蛙* (tłum. Małgorzata Religa, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2014). Wykorzystując popularność literatury Wschodu, którą przyniosła Literacka Nagroda Nobla przyznana Mo Yanowi, na polski rynek trafiły także dzieła współczesnych chińskich pisarzy, takich jak Yu Hua, Yan Lianke i Liu Cixin.

W 2019 r. laureatką Literackiej Nagrody Nobla została Olga Tokarczuk, co wywołało podobne tendencje w Chinach. Na początku 2020 r. „Literatura Światowa” 世界文学 jako pierwsza wydała specjalną „Kolekcję dzieł Olgi Tokarczuk”. W kolejnych latach zostały przetłumaczone i opublikowane pozostałe utwory pisarki¹⁸. W tym samym czasie w latach 2018–2019 ukazały się cztery tomy *Zbiornu poezji* Czesława Miłosza¹⁹ i pięciotomowa antologia *Wszystkich wierszy* Wisławy

¹⁸ Yi Lijun i jej mąż Yuan Hanrong (袁汉镕) po raz pierwszy przetłumaczyli na język chiński utwory Olgi Tokarczuk, tj. *Prawiek i inne czasy* (2003) i *Dom dzienny, dom nocny* (2006) wydane przez Wydawnictwo Kultura Dakuai (大块文化出版股份有限公司). W 2020 r. Wydawnictwo Ludowe w Sichuanie (四川人民出版社) wydało powieść *Biguni* w tłumaczeniu Yu Shi 于是 dokonany pośrednio z angielskiego na chiński. Autorstwo pozostałych wszystkich utworów pisarki zostało wykupione przez Wydawnictwo Literatury i Sztuki Zhejiang 浙江文艺出版社, które wydawało przekłady bezpośrednio tłumaczone z polskiego na chiński. Zaangażowani tłumacze to m.in. Wu Lan 乌兰, Mao Yinhuai 茅银辉, Li Yinan 李怡楠.

¹⁹ Wydawnictwo Przekładów w Shanghaju, Shanghai 2018. Zebrano w nim 336 wierszy pisanych od 1931 do 2001 r. Czterotomowe wydanie skupiło uwagę trzech wybitnych tłumaczy i polonistów chińskich: Yang Deyou 杨德友, Lin Honglianga i Zhao Ganga 赵刚, co podniosło walory językowe tłumaczenia, wysoko ocenionego przez krytykę chińską.

Szyborskiej (Instytut Wydawniczy Wschodu 东方出版中心, Szanghaj 2019)²⁰, które były swego rodzaju panoramą twórczości obu poetów.

Przekładano też powieści *science fiction* i *fantasy* obu krajów, skutecznie promując wymianę literacką między Chinami a Polską. W Chinach ogromną popularność zdobył Andrzej Sapkowski, polski pisarz *fantasy*. Przyczyniły się do tego gry bazujące na stworzonej przez niego serii opowiadań. W latach 2015–2020 Wu Lan 乌兰, Xiao Long 小龙, Zhao Lin 赵琳 i Ye Zhijun 叶祉君 przetłumaczyli cykl opowiadań i powieści *fantasy* pt. *Wiedźmin*²¹. Natomiast Liu Cixin zaczął być rozpoznawany w Polsce jako najważniejszy chiński powieściopisarz *science fiction*, którego to powieści *Ciemny las* 黑暗森林 (tłum. Andrzej Jankowski, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2016), *Problem trzech ciał* 三体 (tłum. Andrzej Jankowski, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2017) i *Piorun kulisty* 球状闪电 zostały przetłumaczone na język polski z angielskiego przez Andrzeja Jankowskiego. Zdaniem polskich czytelników powieści te „skłaniają do myślenia”.

W ostatniej dekadzie zmiana w ocenie wartości kulturowej głęboko wpłynęła na wybór sposobu odbioru literatury. W Chinach zmienił się sposób czytania literatury, krytycy wykorzystują nowe teorie i metody literackie do prowadzenia badań literackich i odkrywają wiele nowych interpretacji polskiej literatury.

Po pierwsze, nastąpiła niespotykana do tej pory zmiana poznawcza w „polskości”, zakorzenionej w tradycji i historii. „Nowoczesność” literatury polskiej konfrontuje „polskość” z „antypolskością”. „Polskość” była głównym tematem dzieł literackich Adama Mickiewicza, Henryka Sienkiewicza i Czesława Miłosza. „Antypolskość” natomiast można dostrzec u takich autorów, jak Witold Gombrowicz, Bruno Schulz czy Wisława Szymborska. Po drugie, współcześni krytycy literatury w Chinach uważają, że choć literatura polska jest ściśle związana z historią i tradycją narodową, to jest bardzo otwarta na twórczość współczesnego społeczeństwa i literaturę „nowoczesną”. Po trzecie, chińscy czytelnicy są świadomi światopoglądu polskich pisarzy. Pod względem atrakcyjności oraz jej charakteru, postaw i wartości, jakie z sobą niesie, literatura polska jest ściśle związana z wszechświatem i losem człowieka.

---

²⁰ W tej serii znajdują się dwutomowy *Wybór wierszy* Wisławy Szymborskiej, dwutomowe *Lektury nadobowiązkowe* i *Począta literacka, czyli Jak zostać (lub nie zostać) pisarzem*. Tłumacze to m.in. Lin Hongliang, Li Yinan i Wu Yu 吴侯.

²¹ *Ostatnie życzenie* (2015), *Miecz przeznaczenia* (2015), *Krew elfów* (2016), *Czas pogardy* (2016), *Chrzest Ognia* (2016), *Wieża Jaskółki* (2017), *Pani Jeziora* (2019), *Sezon burz* (2022), Wydawnictwo Chongqing, Chongqing.

4. Charakterystyka wymiany literackiej między Chinami a Polską

W ciągu setek lat komunikacji i współpracy między Chinami a Polską wymiana literacka wniosła istotny wkład w rozwój stosunków chińsko-polskich. Jeśli podsumujemy charakterystykę tego procesu, możemy określić jego cechy na trzech poziomach: przekładoznawstwa, imagologii i komunikacji.

4.1. Przekładoznawstwo

Od setek lat równolegle toczy się proces oddziaływania między literaturami obu krajów. Chińczycy i Polacy zrozumieli historię, kulturę i ducha narodowego drugiego kraju przez czytanie przekładów dzieł literackich, które stały się twórczą inspiracją i skłaniają do refleksji.

Zainteresowanie Polski starożytnymi cywilizacjami Wschodu było wcześniejsze niż poznawanie Polski przez Chiny. Zapisy o chińskiej nauce i technice pojawiły się już w XV wieku w książce polskiego kronikarza, a najwcześniejsza wiedza o Polsce została odnotowana dopiero w XVII wieku w pracach naukowych misjonarzy z Zachodu. Jednakże jeśli chodzi o wymianę literacką w węższym znaczeniu, to okazuje się, że tłumaczenie literatury chińskiej w Polsce rozpoczęło się później niż tłumaczenie literatury polskiej w Chinach. W ciągu następnego stulecia Chiny i Polska w tym samym tempie tłumaczyły literaturę, a w stopniowym rozwoju i wzroście liczby tłumaczeń występowały sporadyczne przerwy. Dobór przekładów literackich odzwierciedlał charakterystyczne cechy danej epoki, np. w drugiej połowie XX wieku oba kraje tłumaczyły literaturę socrealistyczną, a w XXI wieku zainteresowanie translatorskie koncentrowało się na literaturze współczesnej.

Warto zaznaczyć, że w procesie wzajemnego tłumaczenia obie strony cechuje niegasnący entuzjazm do przekładów klasyków literatury. Antyczna klasyka chińska, poezja Tang i Song, Cztery Księgi i Pięć Klasyków, powieści Ming i Qing nigdy nie znikły z pola widzenia polskich tłumaczy. Podobnie – od romantyzmu prawie wszystkie arcydzieła literatury polskiej były tłumaczone w różnych okresach historycznych w Chinach.

Ponad trzystu chińskich i polskich tłumaczy zostało zaangażowanych w promocję literatury. Są wśród nich poeci, pisarze, dziennikarze, redaktorzy, profesorowie, uczeni, dyplomaci i miłośnicy literatury. Ta różnorodna grupa jest głównym katalizatorem wymiany literackiej między Chinami a Polską oraz współtwórcą polskich przekładów literatury chińskiej i chińskich przekładów literatury polskiej. Bez ich nieustannych wysiłków i wytrwałości nie byłoby wielkiego sukcesu literatury chińskiej i polskiej w drugim kraju.

4.2. Imagologia

Obraz kraju i narodu tworzony przez przekład literacki zależy przede wszystkim od tematu najczęściej podejmowanego w dziełach literackich w danej epoce. Ponadto wpływają na niego także oczekiwania odbiorców. Polscy czytelnicy przez *Tao Te Ching* i *Analekta Konfucjusza* widzieli Chiny jako kraj o długiej historii, bogatej kulturze i dużej liczbie uczonych; tłumaczona w PRL-u chińska literatura socrealistyczna pokazuje wstrząsającą rewolucję agrarną oraz entuzjastyczne budowanie socjalistycznego państwa. Kiedy postępową młodzież chińska pod wpływem Ruchu Nowej Kultury i Ruchu 4 Maja zetknęła się z poezją Adama Mickiewicza i prozą Henryka Sienkiewicza, napelniła swoje serca ideą współczucia narodowi „upokorzonemu i skrzywdzonemu”, wyrażając jednocześnie podziw dla ich ducha oporu. Współcześni Chińczycy, czytając *Opowiadania bizarne* Olgi Tokarczuk, widzą naród polski pełny czułości, uniwersalnej miłości i troski o wszystkie istoty na świecie.

Ogólnie rzecz biorąc, bez względu na temat podejmowany w dziełach wybranych do przekładu przez stronę chińską i polską oraz niezależnie od interpretacji dokonanej przez krytyków i zwykłych czytelników, recepcja obu krajów na podstawie ich rodzimej literatury jest pozytywna i różnorodna. Ogniskują się one wokół tematów cierpienia i walki, patriotyzmu i walki o zachowanie swojej tożsamości, a obecnie, coraz silniej, wokół eksperymentów formalnych i uniwersalnego przekazu literackiego.

4.3. Komunikacja

Z punktu widzenia komunikacji zmiany mechanizmów chińsko-polskiej wymiany literackiej zasadniczo nadążają za promocją literatury w obu krajach. Na początku XX wieku Polska założyła Towarzystwo Orientalistyczne i zgromadziła specjalistów, którzy powołali kwartalnik „Przegląd Orientalistyczny”. W tym czasie w Chinach powstały czasopisma „Nowa Młodzież” i „Miesięcznik Opowieści” redagowane przez postępowych intelektualistów z chińskiego Ruchu Nowej Kultury. Pod koniec XX wieku główną siłą promocji chińskiej literatury w Polsce były wydawnictwa, np. Wydawnictwo Adam Marszałek, Wydawnictwo Akademickie Dialog, które znalazły partnerów w Chinach i prowadziły owocną współpracę w dziedzinie tłumaczeniowej i wydawniczej. Na początku XXI wieku chiński projekt wydawniczy „Błękitna Europa Wschodnia” i różne fundusze z Instytutu Książki wspólnie przyczyniły się do rozkwitu tłumaczeń literatury chińsko-polskiej.

Od ponad stu lat setki instytucji wydawniczych, gazet i czasopism w Chinach oraz Polsce biorą udział w promocji literatury chińskiej i polskiej, a dziesiątki organizacji rządowych i pozarządowych zostały mecenasami chińsko-polskiej wymiany literackiej. Wchodząc w nową erę, wraz z rozwojem nauki i techniki oraz postępem cywilizacyjnym, sposoby promocji literatury stały się bardziej zróżnicowane, co przelożyło się też na lepsze efekty.

5. Perspektywy na przyszłość

Ponad dwa tysiące lat temu zapoczątkowany w Chinach Szlak Jedwabny i przebiegający przez Polskę Szlak Bursztynowy zapoczątkowały proces przenikania się cywilizacji Wschodu i Zachodu. W ciągu ostatnich stu latów wymiana literacka między Chinami a Polską pogłębiła wzajemne zrozumienie między oboma narodami. Badanie wymiany literackiej skłoniło badaczy do dalszych rozważań, w jaki sposób, w nowych warunkach historycznych, zaprezentować bogactwo i różnorodność, osiągnięcia literackie i intelektualne Chin i Polski.

Istotne, w moim odczuciu, jest podtrzymywanie dobrej atmosfery politycznej i budowanie przekonania, że warto uczyć się od siebie nawzajem. Mogą temu służyć obustronne wizyty na różnych szczeblach. Ważną przesłanką do dalszych i pogłębionych badań jest także uchwycenie gustów estetycznych i kulturowych mieszkańców obu krajów oraz selektywne upowszechnianie utworów literackich spełniających kryteria czytelników. Nagłą potrzebą jest zbudowanie szerokiej platformy komunikacji i współpracy w różnych dziedzinach przez wymianę literacką i rozpowszechnianie literatury obcej w obu krajach. Komunikacja międzynarodowa jest kluczowa pod względem strategicznym. Należy w pełni wykorzystywać język, metody i różne platformy, aby aktywnie angażować się w wymianę literacką, w sposób, który pozwoli przemówić do czytelników, szerząc dobre opinie i tworząc przyjazny dyskurs przy okazji promocji literackiej. Z budowaniem owej platformy łączy się rozwinięta edukacja polonistyczna i sinologiczna, a także promowanie talentów w obu językach i zachęcenie ich do tłumaczenia kolejnych utworów literackich.

Konkludując, sposoby rozpowszechniania informacji wciąż się zmieniają, a promocja literatury powinna w pierwszej kolejności wpisywać się w nurt kreatywności, dyskurs dyplomacji publicznej, wymian personalnych i edukację polonistyczno-sinologiczną. Nowatorstwo, oryginalność i innowacje w koncepcjach oraz rozwiązaniach metodologicznych, wzajemne mechanizmy wspierania kultury, narzędzia promocji na różnych poziomach są celem współczesnej wymiany kulturalnej oraz miernikiem ilości i jakości przekładów.

Literatura

Chen Lifeng 陈立峰, *中国现当代文学在波兰的译介和传播* [Tłumaczenie i rozpowszechnienie chińskiej literatury nowoczesnej i współczesnej], *中国比较文学* [Chińska Komparatystyka] 2018, nr 2.

Yi Lijun, *Recepcja literatury polskiej w Chinach* [w:] *Literatura polska w świecie*, t. 3, *Obecności*, red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome, Katowice 2010.

Qian Linsen, Zhou Ning, 周宁 [Wstęp] [w:] Ding Chao 丁超, Song Binghui 宋炳辉, 中外文学交流史: 中国-中东欧卷 [Historia wymiany literackiej między Chinami a zagranicą. Chiny – Europa Środkowowschodnia], 山东教育出版社 [Wydawnictwo Edukacji w Shandong], Jinan 2015.

Tieghem van P, *La littérature comparée*, trans. Dai Wangshu 戴望舒, 吉林出版集团股份有限公司 [Wydawnictwo Jilin Publishing Group Co.], Jilin 2010.

Lu Xun, 坟 [Cmentarz], 人民文学出版社 [Wydawnictwo Literatury Ludowej], Pekin 1980.

SUMMARY

CHINESE-POLISH LITERARY EXCHANGES: OVERVIEW AND PERSPECTIVES

Despite the great geographical distance between China and Poland, the two countries share a long and deep friendship. In recent years, literature has made frequent appearances at different levels of interactions and communications between China and Poland, demonstrating the unique role of literary exchanges in promoting the development of a relationship between two countries. This essay provides a systematic compendium, a comprehensive summary, and a multidimensional analysis of Chinese-Polish literary exchanges. Beginning with methodology, it introduces the purpose, subjects, range, levels, and theoretical tools of the study of two countries' literary relations. Through a multi-dimensional study of literary reception, the Chinese-Polish literary exchange is divided into five periods: an early period of "mutual acquaintance", a period of "initial development" in the first half of the 20th century, a period of "becoming mature" in the second half of the 20th century, a period of "increasing prosperity" in the new era, and a period of "new times" since 2012. The essay analyzes the contents, characteristics, and causes of Chinese-Polish literary exchanges in every period, objectively depicting the panorama of exchanges in literature between the two countries. On this basis, the patterns of Chinese-Polish literary exchanges are summarized from three dimensions: translation, imagology, and communication. Finally, suggestions are offered on how to effectively carry out the mutual promotion of Chinese and Polish literature in the future.